

Հայկական գիտահետազոտական հանգույց Armenian Research & Academic Repository

Սույն աշխատանքն արտոնագրված է «Ստեղծագործական համայնքներ
ոչ առևտրային իրավասություն 3.0» արտոնագրով

**This work is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial
3.0 Unported (CC BY-NC 3.0) license.**

Դու կարող ես.

պատճենել և տարածել նյութը ցանկացած ձևաչափով կամ կրիչով
ձևափոխել կամ օգտագործել առկա նյութը ստեղծելու համար նորը

You are free to:

Share — copy and redistribute the material in any medium or format

Adapt — remix, transform, and build upon the material

L. 11
213

1999.12.10

Handwritten signature *Եւ Երկ*

ՎԱԻԵՐԱԳԻՐՔ

Եւ

ԽՆԴԻՐ

Եւ Երկ

ՎԱԻԵՐԱԳԻՐՔ

ԽՆԴԻՐ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵԿԱՄՏԻ

အနောက်ပိုင်း

အနောက်ပိုင်း

အနောက်ပိုင်း

၂၃

Հայաստան

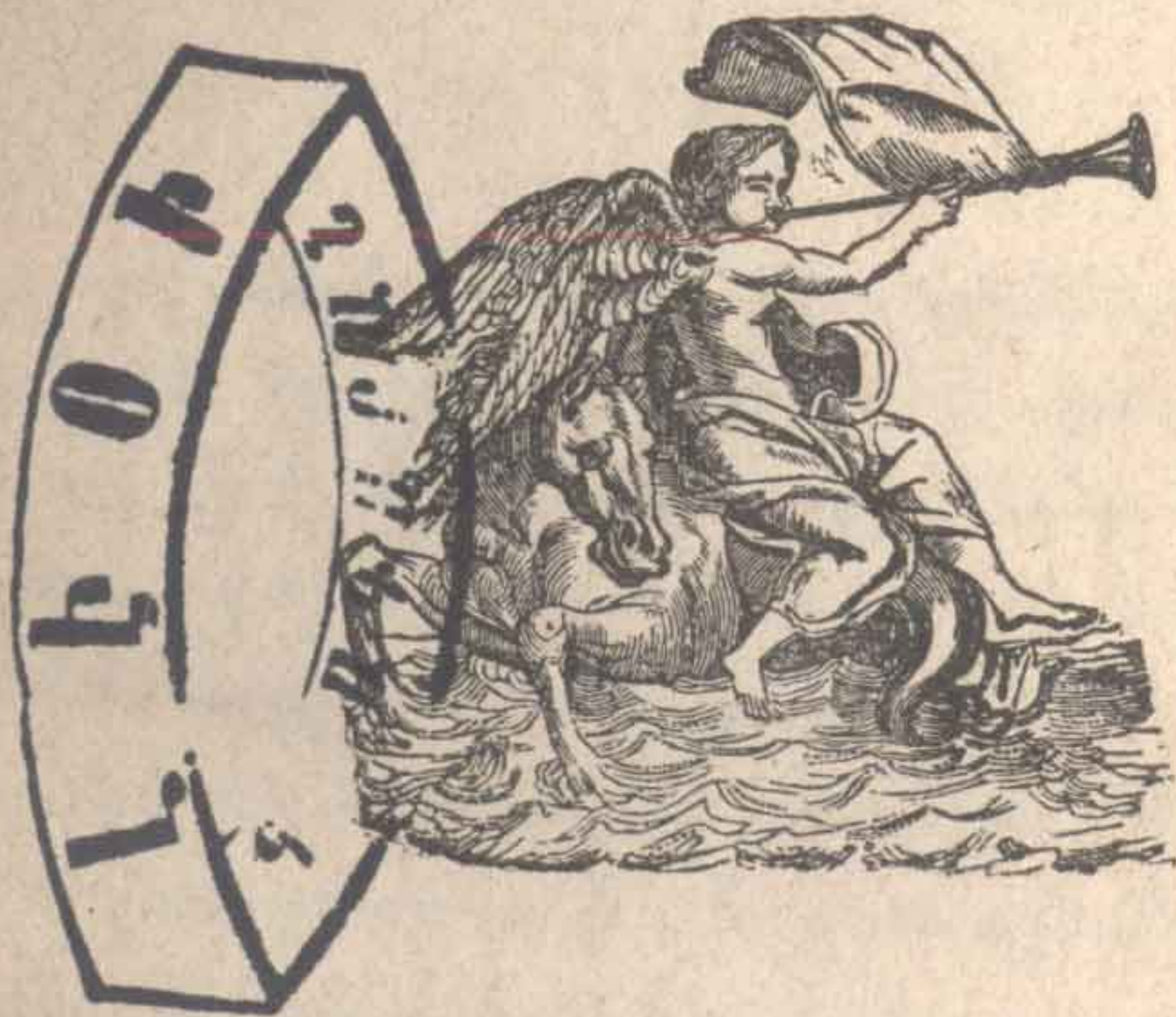
Երևան

Վ. Ա. Ի. Ե. Ր. Ա. Գ. Ի. Ր. Գ.

ԽՆԴԻՐ

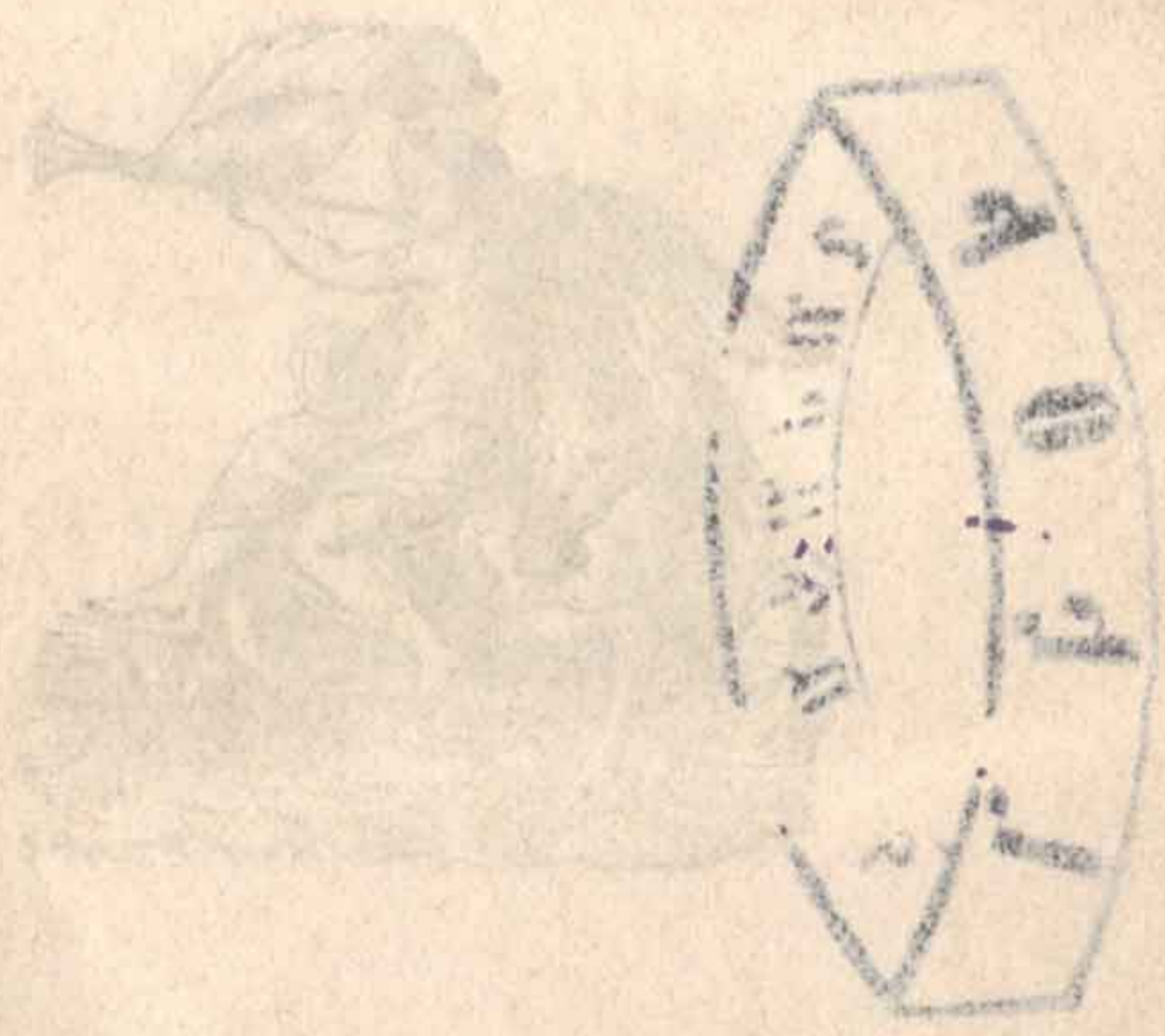
Ա. Զ. Գ. Ա. Յ. Ի. Ն. Ե. Կ. Ա. Մ. Տ. Ի.

Յոթ

Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԱՐՄԻՍ ԼՐԱԳՐՈՅ

Handwritten text at the top of the page, possibly a title or header, which is mostly illegible due to fading.

28. 223

~~9219-60~~

ԱՌԱՋԱՐԿՈՒԹԻՒՆ

ԱՌ ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒ ՍՐԲԱՋԱՆ ՊԱՏՐԻԱՐԲ

ՀԱՅՐ ԵՒ ԱՌ ԱՆԴԱՄՍ ԿԵԴՐՈՆ ԱԿԱՆ

ՎԱՐՉՈՒԹԵԱՆ

Ղշմարիտ ազգասէր անձինք միշտ ըսած են և ըսին, մանաւանդ այս վերջի օրերս, թէ Սահմանադրութիւնը Ազգը բարեկարգելու ջնպաստեր, եթէ նոյն իսկ Սահմանադրութեան պարունակած յօդուածներէն սպասուած օգտիցը միջոցներուն վրայ չխորհուի և ըստ այնմ ձեռնարկութեան չսկսուի:

Այս դիտողութիւնը ընող խմբին մէջ հարկաւ կան այնպիսի անձինք ևս, որք Ազգին վիճակը լաւ ճանաչելով, կիսով և քիչ յուսահատեալ, ուղղած են իրենց աչքը նախ ժողովրդեան և ապա Արչութեան բռնելիք ընթացիցը վրայ, դիտելու հա-

մար թէ ի՞նչ ելք պիտի ունենայ այս վիճակը որ Սահմանադրեալ անուէր ժառանգեց • դիտելու համար թէ Հայոց ազգը (հակառակ ոմանց անհերքելի կարծեաց) պատրաստութիւն ունի՞, կամ թէ պիտի դիտնայ՞ վայելել Սահմանադրութեան շունորհքը, հետեւաբար պիտի կարենայ՞ իրեն ընտրածներուն թիկունք և օգնական լինել, զօրացնել զանոնք, յարգել և պատուել • միով բանիւ, Սահմանադրեալ Ազգի մը պէս իրաւասէր, օրինապահ, առաքինի և հաւատարիմ պիտի լինի՞ և պիտի մնայ՞ այնպէս: Դիտելու համար նոյնպէս նաև թէ Աեդրոնական Արչուութիւնը, Ազգին բնաւորութեանը և արդի վիճակին համար, ամենահարկաւոր պիտոյիցը վրայ ըստ կարի հոգ տանելով, ամենակարեւոր և առաջին համարուած, խնդիրներն հետրդհետէ լուծելու, ձեակերպելու և տրւնօրինելու պիտի աշխատի՞:

Ահա ասոնք են ոմանց, ընդ որս գուցէ ժողովրդեան մեծագոյն մասին դիտած և սպասած իրաւացի և ամենափափուկ կէտերը:

Բայց մի՞թէ հարկ է սպասել, որ ժողովուրդն ինքնիրմէ խելք ընէ ու որ և

իցէ կարևոր և օգտակար խնդրոյ մը վրայ
մտածելով (եթէ գիտէ) վճիռ մի տայ և
որոշէ բազմութեամբ ելնել ու ներկայա-
ցընել զայն առ Արչուծիւն : Եւ կամ
նոյնպէս մի՞ թէ սպասելու է որ Արչու-
ծիւնն ալ իւր ունենալէք անհամար գոր-
ծոցն ու զբաղանացը մէջ ամեն բան դարձ-
եալ ինքը մտածէ . աս ըսել է , ամեն մաս
ինքզինքին հոգալ . բայց աշխարհիս մէջ
այսպիսի անկարեկից սկզբունքով ազգա-
յին գործ առաջ չերթար :

Ասան զի , քանի որ ժողովուրդը՝
մանաւանդ Հայ ժողովուրդն (ըստ կարծե-
եաց բազմաց) անսովոր , մանաւանդ ան-
պատրաստ է իւր պարտուցն ու իրաւան-
ցը նախանձախնդիր լինելու , չկրնար և
կարողութիւն չունի ինքիրմէ որ և իցէ
ճանբայ մը մտածելու , որով կարենայ դար-
ման ևս ճարել իւր առաջին պիտոյիցն ու
կարօտութեանցը համար : Նոյնպէս , քա-
նի որ Արչուծիւնն ամեն բան տնօրի-
նելու ծանր պաշտօնն ունի , անոր աւելի
ծանրութիւն տալն ուրիշ բան չէ , եթէ
ոչ փոթորիկին ատենը նաւն աւելի բեռ-
նաւորել , և կամ ամենայն իրաց ելնցը
ճանբաներն աւրջտրկել :

Եւ սակայն, Ազգն ալ իւր առաջին պիտոյիցը կարօտ է: Անոր համար ամեն կարողութիւն ունեցող անհատի սրբազան պարտքն է՝ Ազգին բազմաթիւ պիտոյիցը վրայ իւր կարողութեանը չափ մտածել, և խնդրոյն ձեւակերպութիւն մը տալով ներկայացընել զայն առ Արքութիւն, որում պատկանի քննելն ու տնօրինելը:

Այս է ահա մեր նուաստութեանն ալ սրբազան պարտքն առ սիրելին մեր Ազգ, և առ մեծապատիւ Անդամս Աեդրոնական վարչութեան, որ իբրև անհատ, եթէ ոչ յայն, գոնէ իրաւունք ունիմք (կարծեօք) ազաչելու՝ ունկնդիր լինել մեր հինգ շնորհաւորներէն առաջնոյն, որ զայս միւսներուն պէս ազգային եկամուտ ձարելու գեղեցիկ միջոց և միանգամայն ազգին զարգացմանը խիստ նպաստաւոր համարած ենք:

Ինչ են արդարև Սահմանադրութիւն, Բուէարկութիւն, Արեւիտիսանութիւն, Ազգային Արօնական և Բաղաքական Ժողովք, և դարձեալ, Ազգային Ուսումնական, Տնտեսական, Իրաւաստանական և այլն, և այլն Խորհուրդք և Հոգարարձութիւնք: Ինչ նշանաւոր

կութիւն ունին ասոնք և ի՞նչ նպատակ •
 հարկաւ պարծենալու կամ թէ այլ և այլ
 Մզգաց կապկութիւն ընելու և կամ ժա-
 մանակ անցընելու համար ըլլալու չեն այս
 բաները • եթէ ոչ՝ ասոնց ամենքն ալ ըստ
 ինքեան արժանաւորութիւն մը չպիտի ու-
 նենան և հետեւաբար ծաղրելի նիւթեր
 պիտի ըլլան ամենուն •

Սակայն ասոնց ամենն ալ ստուգիւ
 իրենց նշանակութիւնն ու նպատակը պի-
 տի ունենան • ուստի և անհոգութենէ •
 անգործունէութենէ և անձեռնարկութե-
 նէ ուրիշ բան մը չպիտի կենայ • որ ասոնց՝
 այսինքն Սահմանադրութեան ամբողջու-
 թիւնը չպիտու և ծաղրելի ընէ • Մնչու շտ
 ասոնց ամենուն առանձին առանձին նպա-
 տակն ՚ի մի նպատակ պիտի ծառայեն • այն
 է • պարիպոսութիւնը ընդհանուր Ազգին Հայոց • Ուրեմն
 զարգանալու նպատակաւ Սահմանադրը-
 ւող Մզգին ու անոր ընտրեալներուն ա-
 առաջին և անխուսելի պարտքն է զարգա-
 ցումն պատճառող կամ զարգացման պա-
 հանջելիք առաջին և հարկեցուցիչ նիւ-
 թին վրայ մտածել • և ոչ միայն մտածել •
 այլ և ձեռակերպել և տնօրինել զայն • ա՛յն
 է դրամական եկամուտ կամ կազմակեր-

պուլթիւն և մատակարարութիւն զանձի միոյ որ պատկանի ընդ հանուր Ազգին Հայոց Տաճկաստանի :

Ամեն մարդ գիտէ այն աշխարհաճանօթ իշխանին ըսածը , թէ ամենայն իրաց համար երկոց առաջին պիտոյից մին , երկրորդն ու երրորդը՝ դրամ , դրամ և դարձեալ դրամն է :

Այս առաճանման սկզբունքը մեր Ազգին ալ անձանօթ չէ . հետեւաբար այս հարկեցուցիչ նիւթը դարերէ ՚ի վեր չունենալուն համար , չկայ այնպիսի ազգային օգուտ մը կամ նպատակ մը , յորմէ զըրկուած չըլլայ : Օարմանալու չէ , զի մըշտորնջենաւոր զրկանք կրող Ազգին մէկ ոտքը աղքատանոցի դրանը սեմոց վրայէն ասդին չգար , և առժամանակեայ նուէրներն ու դումարները չեն կրնար վերջմը տալ այս կացութեան , որ անգութ աղքատութեան ճանկերուն մէջ ընկած է : Ահա այս վիճակին մէջ անցուցած է մեր Ազգն ալ այն դառնադառն դարերը՝ որ սկիզբն եղած են իւր անկմանն , ու մասամբ իւրիք վերջն իւր դանդաղութեան , ուր հաստատուն և մշտնջենաւոր եկամուտներ չկրնալ ունենալուն պատճառաւ , զուրկ բարո-

յախան և նիւթական օգուտներէ, օր
քան զօր տկարանալով՝ մտածելու անգամ
կարողութիւնը չէ մնացեր թէ ի՞նչպէս
կամ ո՞րպիտի կերպիւ կրնայ եկամուտ մի
ջոյ մը ձարելու, և այսպէս զգացումն ևս
կորուսանելով, սովորեր է գոհանալ իւր
վիճակին վրայ մինչև ցարդ:

Եւ այց այժմ որ նոր զգացում ու նոր
դար ունեցայ ըսաւ այս Ազգը, պարտի
նաւն նոր զգացման հետ խելք ու աշխու
ժութիւն ևս ունենալ, ձգելով այն յի
մարութիւններն ու դանդաղութիւնն ալ
ետին ձգած դարերուն մէջ. եթէ ոչ ամե
նայն ինչ ընդունայն է. և Սահմանադ
րութեան հետ բոլոր Ժողովները, Խոր
հուրդներն ու Հոգաբարձութիւններն ալ
իրենց պարծանքէն ուրիշ բան մը չունին
և չեն կրնար ունենալ:

Եւ սինք թէ մեր Ազգն երից առաջին
պիտոյից մինը չը ձարած ըլլալուն համար,
մեծամեծ օգուտներէ զրկուեր, և հետե
ւաբար աղքատանալով Ազգային անուամբ
սուրբ վճարելու սովորութիւնն ալ դարե
րէ ՚ի վեր մոռացեր է: Ի՞նչ ընելու է ու
րեմն. ձգելով է զինքը իւր առաջին վե
ճակին մէջ. քա՛ւ լիցի, և բիւր անգամ

քա՛ւ • վասն զի մեր որ այժմ՝ այս Սահմանադրական վիճակին մէջ մտանք, Սահմանադրաբար չվարուիլն ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ կործանումն • բայց ի՞նչպէս կործանումն • — անկանգնելի և անդարմանելի կործանումն : Տացատրենք ուրեմն այս կործանումը և տեսնենք թէ ստուգիւ մեր կարծածին պէ՞ս է, թէ չափազանցութիւն կայ ըսածնուս մէջ :

Տեսական է որ մեր ազգն ալ ուրիշ հպատակ ազգաց պէս իրեն կրօնական արտօնութիւնները ժամանակ առ ժամանակ իւր վեհապետէն պահանջելով, հետզհետէ դիզած է իրարու վրայ, ինչպէս որ յայտնի է տրուած ֆերմաններէն : Այս կրօնական արտօնութիւնները (Սահմանադրութիւնն ալ իրեն ամեն յօդուածներովը կրօնական շրջանէն դուրս չելներ, և անոր մէջ քաղաքական խնդիր մը նշմարողն Աալի փաշայէն աւելի խելացի պիտի համարուի • մեր բաժինին համար այդ բանը չենք կրնար ընդունիլ), այս կրօնական արտօնութիւններն, ըսինք, առնելուն կամ խնդրելուն կերպն ի՞նչ էր • որո՞նք էին ասոնք • ի՞նչ բանի վրայ հիմնուած էր այս խնդրելուն կերպը : Ահա այս տեղ է

խնդրոյն ամենափափուկ կողմը որ զմեզ
անդի Սահմանադրական կրնայ կարծեցը
նել անոնց՝ որոնք մեր յօդուածոյն մինչև
վերջը չպիտի կարգան :

Բարձրագոյն Արան հետ Հայոց ազ-
գին ունեցած պաշտօնական առնչութեան
կերպն ամենևին փոխուած չտեսնուիր
Սահմանադրութեան մէջ. Ազգին ներկա-
յացուցիչն ու կայսերական հրամանաց գոր-
ծադրութեան միջնորդը դարձեալ Պատ-
րիարքն է, և այն՝ դարձեալ Ակեղեցա-
կան դասէն ընտրուած, ինչպէս (բացա-
ռութիւնը մէկդի) սովորութիւնէր ՚ի վա-
ղուց անտի : Աւրեմն եսի համաձ հսի Բառ . ի՞նչ
հասկըցանք ասկէ : Ատենով Տէրութեան,
Բ. Արան և փաշաներու հետ առնչու-
թիւն ունեցող անձինք, իբր Աւարչու-
թեան անդամք, Ազգային օգտակար խըն-
դիրներն իրենց մէջ լուծելէն յետոյ՝ դար-
ձեալ Պատրիարքարանին կողմանէ (երբե-
մըն ալ առանց անոր տեղեկութեան) գա-
ցած, դռներն ինկած, ու իրենց հասա-
կէն վեր ֆերմաներու արտօնութիւններ խլած
ու Պատրիարքարան բերած են, յուրա-
խութիւն և ՚ի ցնծութիւն ընդհանուր
Ազգին : Աւ ի՞նչպէս . — Մեծամեծ զո-

հերով և գրեթէ երբեմն ալ իրենց մահն աչք առնելով: Այս տեղս չենք կրնար լռութեամբ անցընել, և մեր սրբազան պարտքն է շնորհակալ լինել և երախտապարտ մնալ այն ազգասէր անձանց, որք այժմ չկան, և անոնց՝ որք այժմ կան: Քայց չչեղինք մեր խնդիրէն և շարունակենք:

Յայտնի է որ մեծատուն Ամիրաներէն ոմանք, որք իրենց ազգին զարգացմանն ստուգիւ փափաքող էին, չէին կրնար առանց մեծամեծ դժուարութեանց ընդունիլ այն արտօնութիւնները, որոց Ազգն ալ խիստ կարօտ էր:— Ինչպէս էր ասոնց խնդրելուն կերպն՝ ըսինք վերը: Հազար ու մէկ տեսակ կոտորուիլ, բիւր անգամ պաղատիլ, Մայսեր և անոր պաշտօնատարներուն համար Ազգին ըրած աղօթքն ու օրհնութիւնները, անոր երախտագիտութիւնն ու հաւատարմութիւնն անդադար չիշել, և վերջապէս գառնանքման մերձենալով՝ ի գութ շարժել ըզպաշտօնատարն և ընդունիլ ի նմանէ այնպիսի արտօնագիր, որ առիւծ մը չէր կրնար վայելել զայն:

Այս էր ահա այն ազգասէր մեծա-

տանց ընթացքն ու ներկայանալուն կերպը : Այսու ամենայնիւ Տարձրագոյն Ռըրան և Ազգին միջնորդն այս անձինք շէին , և Պատրիարքն էր դարձեալ այն արտօնագիրներն ընդունողը :

Իրա՛ւ է որ այս անձինք պաշտօնական կերպիւ շէին ճանչուած , բայց ասոնք ալ իրենց առատաձեռնութիւնն ու արւեստակութիւնն (էնդրիկ) ունէին . և եթէ այժմեան Արչութեան վրայէն պաշտօնականը վերցընելով մնացորդ կազմութեանը վրայ միայն նայինք , հիներուն առատաձեռնութիւնը (որ հարստութեան պտուղն էր) այժմեան քուէտուփին հետ պիտի կշռենք , և անոնց արուեստակութիւնը՝ խնդրոց վրայ եղած վիճաբանութեանց հետ : Այս վերջինը թէ և աւելի շնորքով ու տրամաբանական է , բայց և այնպէս եթէ Սահմանադրութենէն ընդունելիք շնորհացը վրայ անփոյթ մնայ այժմեան Արչութիւնը , չպիտի կարենանք ասոր համար ալ եսի համար եսի ըսել , վասն զի մեր աչքին երևցած կործանումը անկանգնելի է , ինչպէս որ վերն ալ ըսինք , և ասաւասիկ ինչպէս :

Տէրութեան ու Ազգին յարաբերու-

Թեան միջնորդութիւնը Սահմանադրու-
 թեան մէջ գետեղուեցաւ . Սահմանադ-
 րութիւնը Արչութիւն մը ունեցաւ որ
 ամեն դործ պիտի տեսնայ . Արչութիւ-
 նին ալ իւր երեսփոխանն ընտրեց , որ մի-
 անգամայն Պատրիարք հոգեւոր և միջնորդ
 է Դրան և Ազգին մէջ . ասիկա պաշտօն
 մ'ալ ունի որ հին Պատրիարքները չու-
 նէին . այն է՝ պաշտպան և հաւատարիմ
 կենալ Սահմանադրութեան , և անոր ա-
 մեն մէկ յօդուածներուն ու բաւերուն :
 Աս ըսել է որ Քարճրագոյն Դուռը դար-
 ձեալ իւր հին միջնորդը պաշտօնական կեր-
 պիւ ճանչելէն յետոյ , պաշտօն մըն ալ ա-
 ւելցուցած է անոր որ իւր վաւերացու-
 ցած Սահմանադրութեանը վրայ հսկէ ,
 անոր հաւատարիմ մնայ և իւր միջնոր-
 դութեան սահմանը անով չափէ : Աս ա-
 ղեկ բան : — Հապա այն Դրանը կրած
 գլխացաւութիւնները : — Անոնք վերջա-
 ցան : — Աւրեմն ազգին մէջէն անհատ մը
 արտօնութիւն չունի Ազգային որ և իցէ
 պիտոյից համար Ք . Դրան կամ առան-
 ձին Պատրիարքին դիմելու : — Ա՛յ . կեդ-
 րոնական Արչութեան միայն դիմելու
 է , վասն զի անոր յանձնուած է այդ իշ-

խանութիւնը ո՛չ միայն քուէիւ , այլ Ռ
 Դրան հողմանէ պաշտօնական կերպիւ ևս
 — Հապա Ա արչութիւնն անփոյթ ըլլայ
 և իւր պաշտօնն ըստ արժանւոյն չկատա
 րէ նէ : — Այն ատենը կործանում :

Այս է մեր վերի յիշածին , այսինքն
 Սահմանադրական վիճակին մէջ մտնելէն
 յետոյ Սահմանադրաբար չվարուելուն հե
 տեութիւնը , զոր անկանգնելի և անդար
 մանելի կործանումն կոչեցինք և ուզեցինք
 բացատրել : Սուտի դառնանք այժմ մեր
 խնդրոյն , որ էր Ազգը իւր առաջին վի
 ճակին մէջ չձգել 'ի մասին վճարման տը
 րոյ , որոյ վարժութիւնն ալ ըսինք մո
 ռացեր է դարերէ 'ի վեր :

Ինչպէս որ ըսինք , քա՛ւ լեցի մեզ
 ձգել զԱզգն իւր առաջին վիճակին մէջ .
 մեր սրբազան պարտքն է այս ամենակարե
 ւոր խնդրոյս վրայ այն կերպիւ մտածել
 ու դարմանը գտնել , որ Ազգն ալ իւր
 պիտոյքէն ոչ զրկուի , և ոչ այն պիտոյքը
 լեցրնելու համար ժողովրդեան դժկամու
 թիւն մը պատճառէ . ուստի և այնպիսի
 ընթացք մըն ալ պէտք է բռնել , որ Ազ
 գին կարօտութիւնը ոչ միայն ինքն իրմէ
 և սիրով լրանայ , այլ և պատուաւ որ և ա

ռաբինի միջոց մը ևս լինի այն մեր Ազգն
 ալ ուրիշ բարեկիրթ Ազգաց կարգը մրա-
 ցընելու . և արդարև Ազգ մը որ Սահմա-
 նադրական անունն առած է իւր վրան ,
 կարելի չէ միանգամայն այնպիսի հակա-
 ռակ ընթացքի մէջ կենալ , առանց ան-
 բարեկիրթ անունն իր վրայ առնելու , և
 մեր Ազգայնութեան թշնամեաց , այսինքն
 Ամերիկացի քարոզչաց նամակագրութիւն-
 ներն ալ իրօք հաստատելու :

Աղէկ որ մեր ժողովուրդն ալ ուրա-
 խութեան և տրտմութեան պատճառաւ
 արտասուք հանող աչքի նմանութիւն ու-
 նի , գէթ 'ի մասին բարեպաշտական տրոց .
 այս ալ մանաւոր յատկութեանցը մէկն է
 և մեծ ապացոյց նորա վեհանձնութեանն ,
 առատաձեռնութեանն , ու առաքինու-
 թեանը :

Այս ամենապատուական յատկու-
 թեան երկուորեակ շնորհքը , յուսանք թէ
 պիտի վայելէ Ազգին ընդհանրութիւնը ,
 շնորհիւ ձեռնաուղութեան պատկառելի
 Արչութեան , նկատելով որ նպատաւոր
 յատկութիւն մ'է միանգամայն Ազգային
 եկամուտի և բարեկիրթութեան նորա , և
 միայն այս երկու նիւթոց վերաբերութիւն

ունի մեր ընելիք քանի մը առաջարկու-
թեանց առաջինն ալ (ինչպէս որ վերը յի-
շեցինք), որ ըստ երեքտասաներորդ յօդ-
ուածոյ Սահմանադրութեան ալ ապօ-
րինաւ որ պէտք չէ համարուիլ:

Եւ որովհետեւ յիշուած է հոն Աւ-
գոյնոց բազմաթիւն Վիճակագրութեան այսինքն, Ծննդեան, Թա-
մանաւթեան եւ Վախճանման վերաբերեալ արձանագրութեանց
խնդիրները, կրնանք սոցա յարել նաև
այն՝ որ մեր առաջարկութեան մէջ՝ ոչ
միայն առաջին և սրբազան պարտքերնիս
համարած ենք, այլ և Աւրոպիոյ ամեն
ազգաց մէջ ալ ամենահարկաւոր խնդիր
մըն է՝ ի վաղուց անտի, որ մեք ևս իբրև
քրիստոնեայ, չենք կրնար ՚ի մոռացօնս առ-
նել զայն, այն է արձանագրութիւն ևս
և վկայական վասն մկրտութեան մանկան:

Իրաւ է որ Սահմանադրութեան մէջ
այս խնդիրը յիշուելէն յետոյ, նշանակ-
ուած է նաև թէ ազգային Վիճանատան
մէջ ազգահամարի գրասենեակ մըն ալ
պիտի ըլլայ, ուր Ազգայնոց քաղաքական
վիճակագրութիւնը պիտի արձանագրուի,
և հետևաբար ժողովրդեան համար հարկ
եղած վաւերական թղթերն անկէ պիտի
արուին ըստ պահանջման. բայց այս խնդ-

րոյն վրայով մասնաւոր և ընդարձակ մատակարարութիւն մը, որուն Ազգն ամենայն մասամբ կարօտ է, չնչմարուիր հոն. չնչմարուիր անոր մէջ նաև այն՝ որ ամեն մարդ իւր ծննդեան և այլն և այլն վկայագրերն իր քովն ունենայ, որոնք քրիստոնեայ և բարեկիրթ ժողովրդեան մը փորձաքարերն են.

Աստի մեր ընելիք առաջարկութիւնը՝ որոյ վերայ ազգային կեդրոնական Այրչութեան ուշադրութիւնը պիտի հրաւիրենք՝ ուրիշ բան չէ, եթէ ոչ մասնաւոր հսկողութեան մը ներքև ձգելով ընդարձակել այս մտտակարարութիւնը, որպէս զի Ազգին ընդհանրութիւնն անկէ գալիք օգուտներն ըստ արժանւոյն վայելէ :

Ասան որոյ պիտի պարտաւորիմք այս խնդիրը փոքրինչ ընդարձակել, գէթ համառօտ բացատրութիւն մը տալու համար թէ ի՞նչ ինչ են այս խնդրոյն պակասութենէն առաջ եկած վնասներն, և ի՞նչ ինչ մեր առաջարկութեան ընդունելութենէն առաջ գալիք օգուտներն :

Բայց մեր բացատրութեանը չսկսած նշանակենք այս տեղ նախ՝ մեր ընելիք առաջարկութեան համառօտութիւնը (վեր-

ջին ձգելով անոր վերաբերեալ մանրամա-
սին ծանօթութիւնները), որպէս զի դիւ-
րահասկանալի ըլլայ մեր ընթէրցողաց :

Վիցուք թէ ամեն Հայ իրեն մկրտ-
տուած օրը եկեղեցւոյ Սուրբ Սեղանին
վրայէն (զինքը մկրտող քահանային միջ-
նորդութեամբ) իւր ծննդեանն ու մկրտ-
տութեանը վաւերագիրն ընդունած, ու
իր սրբազան տետրակ մը իւր հետն առած
ու իր ծնողաց տունը տարած ըլլայ, և
այս տետրակին մէջ ծննդեան և մկրտու-
թեան երկու ստորագրեալ և վաւերաց-
եալ էջերէն զատ՝ գտնուի նաև ամուս-
նութեան և վախճանման վաւերացուելիք
երկու ձերմակ էջերն, ու նորածին ման-
կան հետ ներկայանան առ ծնօղս . ի՞նչ
ազդեցութիւն յուսալու է ասկէ, որ պի-
տի ընէ նոյն գերդաստանին ու ազգակա-
նացը վրայ, որոնք հարկաւ տանը մէջ
ժողովուած պիտի գտնուին : Այս բարո-
յական ազդեցութիւնը ամեն մարդ իւր
զգացմանց յարմարցընելով կրնայ մեկնել .
ուստի և հարկ ալ չմնար մեզի այս խընդ-
րոյն վրայով բացատրութիւն տալ : Սա-
կայն սա պիտի հարցընենք թէ կայ այն-
պիսի ծնողք, որ գոնէ հինգ զուրուշ տալ

չուզէ այս ընդունած տետրակին համար ,
մանաւանդ եթէ գիտնայ թէ Ազգային ե-
կամտից պիտի վերաբերի այն գումարը .
չենք կրնար հաւատալ թէ այնպիսի ու-
րախառիթ միջոցի մը մէջ , սիրով մանա-
ւանդ մեծ փափաքով ու գոհ սրտիւ չի
վճարէ Հայ ժողովուրդն այնպիսի փոք-
րիկ գումար մը Ազգային գանձին և զրա-
նայ . նոյնպէս գոհ և ուրախ սրտիւ պիտի
վճարէ նաև քսան ղուրուշ ամուսնու-
թեան վաւերացմանը համար . նոյնպէս
նաև վախճանման վաւերացման հինգ ղու-
րուշ , թէպէտ տխուր՝ բայց և այնպէս
իրբև վերջին և սրբազան պարտք պիտի
վճարեն ննջեցելոց ընտանիքը :

Նենք ուրեմն առժամանակեայ ա-
նուն մ'ալ այս տետրակին և անուանենք
զայն Առեւտրային , ու դառնանք մեր խընդ-
րոյն և տեսնենք թէ այս տետրակին պա-
կասութենէն ի՞նչ մեծամեծ վնասներ ,
սխալանք , փոքրիկութիւնք և անպատեհ
խնդիրներ ծագեր են մեր Ազգին մէջ :
Բայց մենք չենք ուզեր այն բազմաթիւ
վնասներն ու անպատեհութիւններն ալ
այս տեղ առանձին առանձին նշանակել ,
որ պատիւ չեն բերեր ոչ գրողին եւ ոչ

Ազգին • մեր վաւաքն է փոքր ինչ յիշա-
տակութեամբ անցնիլ, այնպէս որ մեր
յիշատակութիւնը լռութենէ ամենեւին
տարբերութիւն չունենայ, և լինի այն-
պէս որպէս թէ ոչինչ ասացաք:

ՎՆԱՍՆԵՐ • Օտար երկիր գացող հա-
յերն աւելի զգացած են այս վաւերա-
գիրքը չունենալնուն վնասները • որովհե-
տեւ մեր ծանօթներէն ալ շատերը տեսած
ենք, որ նոյն պատճառաւ թէ՛ ժամանակ
և թէ՛ դրամ վատնելէն յետոյ, իրենց ա-
մենակարեւոր ուսմունքէն ետ մնացած ու
վերջապէս պէտք եղածէն աւելի տարիներ
ու ծախսեր զոհ ըրած են: Այս պան-
դրխտութեան մէջ կան այնպիսիք ալ, որ
իրենց ծննդեան և մկրտութեան վկայա-
գիրն հազիւ հազ ընդունած են առաջին
քննութիւննին անցնելու համար, և անոր
մէջը հայ հերձուած (առմէնիէն շիզմատիք) նը
շանակուած ըլլալուն, պարտաւորած
փոխել տալու համար քննութիւննին ետ
ձգել: Ան այնպիսիք ևս, որ իրենց առ-
խտութեամբը բազդի հանդիպած են,
այսինքն մեծամեծ գործեր առաջարկուած
է իրենց, և այս վաւերագիրքը չունենա-
լով կորուսած են զայն: Այնպէս կան որ

օրինաւոր ժառանգութենէ՛ մը զըկուած
են և օտարազգիք վայելած են իրենց ժա-
ռանգութիւնը :

ՍԻՍԻԱՆՔ . Տաղաւորութիւնները մէկ
դի ձգելով, չգիտենք թէ ո՞րն է այն ա-
յը որ իրեն ծննդեան, մկրտութեան և
ամուսնութեան թուականները կարենայ
ճշգիւ գրուցել : Պօլսեցիք ընդհանրապէս
ոմանք մեծ և փոքր շարժին, ոմանք մեծ
կամ այն ինչ տեղի կրակին, ոմանք Սուլ-
թանին թախտը ելնելուն, ոմանք քօլե-
ուային, ոմանք մահին և ոմանք պատերազ-
մին, և այլն տարիներուն ծնած կամ ա-
մուսնացած են : Գաւառացիք ալ, որը
Ֆիլին տարին, որը կարկտին, որը կարմիր
անձրևին, որը մարախին, որը ուլսին,
որը կալին, որը մեծ ձիւնին, որը առիւ-
ծին և որը եկեղեցին շինուած, և այլն
տարիներուն ծնած են : Ըստնք և ասոնց
նման են մեր ազգի վկայազրերն ընդհան-
րապէս : Չկա՞ն արդեօք Պօլսոյ պանդրիս-
տոց մէջ այնպիսիք, և շատ անգամ տես-
նուած չէ՞ որ անձնական և խիստ կարե-
ւոր խնդրոյ մը համար տասն անգամ թրդ-
թակցութիւն ընելէն յետոյ, խեղճին երկ-
րէն ելած վաւերագիրը սխալ նշանակուե-

լուն համար , դարձեալ նոյն կարևոր խնդիրը ետ է մնացած և կամ բոլորովին չէ յաջողած . թողունք այն անհամար կրկին ամուսնութիւններն որ խաբէութեամբ եղած են , և նոյն պատճառաւ բազմաթիւ խեղճ քահանաներ յանիրաւի ամբաստանուած ու վերջապէս զոհ եղած են :

ՓՈՒՔԻԿՈՒԹԻՒՆՔ . Արովհետեւ նոր կազմուելիք դիւանատան վրայ չէ մեր բսելիքը և անցեալին վրայ պիտի խօսինք , համառօտենք այս տեղ երկու կտոր պատմութիւն , որոյ մին երևելի դադղիացի հեղինակի մը և միւսը մեզի պատահած է : Ա երոյիշեալ հեղինակն այսպատանի մէջ իւր ճանբորդութիւնն ըրած ատեննր , հայարնակ տեղերուն բնակչաց թիւը ճշդութեամբ խմանալու համար մեծ դժուարութեան մէջ է ինկեր . եկեղեցիէն իւր հաշիւը չգանելով , յոյսն ալ կտրած՝ խելք ըրեր է այս ճանբորդն ու նախ իմացեր է մէկ մարդուն մէկ աւուր մէջ կերած հացին քանակութիւնը , յետոյ ամեն մէկ հացագործի մէկ աւուր մէջ ծախած հացին քանակութիւնը և յետոյ սկսեր է համընթէ այն քաղաքին կամ գիւղին մէջ ո՞րչափ փուռ կայ . այս կերպիւ առաջին

անդամներն իր հաշիւն ընելով՝ սկսել է
 բնակչաց թիւերը նշանակել. բայց վեր-
 ջերը նայել է որ այն կերպիւ ալ ստոյգ
 տեղեկութիւն չէ կրցած առնուլ. քան
 զի տուներուն մէջ ալ փոքր կան. Չենք
 կարծել որ այս հեղինակը մեծ բանի մը
 տեղ դրած ըլլայ մեր Ազգը յայսմ մասին,
 և մեր նահապետական այս ընթացքին ալ
 հաւանած ըլլայ:

Փարիզի երևելի գաղղիացի խմբագ-
 րապետ մը մեզի յանձնարարութիւն ըրաւ
 1857ին, որ Պօլիս բնակող Հայոց թիւն
 իրեն հաղորդենք. բարեյիշատակ Յակով-
 բոս Սրբազան Պատրիարք Հօր հաղոր-
 դեցինք այս խնդիրը: Սրբազան Հայրն
 անոր կարեորութիւնն իմանալով թէպէտ
 ամեն ջանք 'ի գործ դրաւ, բայց մեր մեկ-
 նելու ժամանակին խնդրոյն անհնարու-
 թիւնն իմացընելով՝ խոստացաւ դարձեալ
 աշխատիլ, և եթէ յաջողի՝ մեզի հաղոր-
 դել զայն: Փարիզ հասնելուս պէս այս
 երևելի անձին գացինք և 'ի սէր Ազգին
 քանի մը (սուտեր չըսելու համար) անհի-
 մըն պատճառներ ցոյց տալով ժամանակի
 ձգեցինք խնդիրը: Անցեալ տարի դարձ-
 եալ նորոգելով մեր խնդիրը հաղորդե-

ցիւք Արքայան Տեղապահ Հօր 'ի ներ-
 կայութեան մեծապատիւ Տարուեսկ պէ-
 յի, որ իսկոյն կանչեց զարձանադրապետն
 (կարծեօքս) և հարցուփորձէն յետոյ պատ-
 լիրեց որ Պօլսոյ բնակչաց թիւը հաւքէ
 և մեզի տայ: Մեծապատիւ պէ յին հարց
 ուփորձէն և ընդունած պատասխաններէն
 լաւ հասկըցուեցաւ որ գանուած արձա-
 նագրութիւններէն ալ ստոյգ հաշիւ մը
 չպիտի կրնանք քաղել զանազան պատ-
 ճառներու համար . . . այսու ամենայնիւ
 մեծապատիւ պէ յը թէպէտ չմոռցաւ այս
 խնդիրը, բայց ան ալ չյաջողեցաւ . ուս-
 տի և մինչև ցարդ մեր անհիմն պատճառ-
 ները շարունակելու վրայ ենք . տեսնենք
 թէ վերջերինն ո՞ւր պիտի կայանայ: Մեր
 գաղղիացի խմբագրին աչացն առջևը այս
 խնդիրն ալ աղգային փոքրկութիւն չհա-
 մարելու համար, էփ աղէկ կաշի երեսու-
 նենալու է մարդս: Թողունք այն Աղգա-
 յին փոքրկութիւնները զորս չյիշելու
 խօսք ալ տուած էինք . բայց ինչե՞ր չպի-
 տի ըսեր յայսմ մասին Աօլնէյ եթէ իւր
 ճանրորդութիւնը գրելէն դար մը ետքը
 գերեզմանէն ելնէր ու Հայաստանի մէջ
 ճանրորդէր: Մենք ալ փառք տանք որ

գաղղիացի խմբագրապետը մենէ միայն
Պօլիս բնակող Հայոց գումարն ուզեց .
վասն զի եթէ եկեղեցեաց , եպիսկոպո-
տաց , վարդապետաց , քահանայից և սար-
կաւազաց թիւերն ուզած ըլլար , այն ատեն
տեսնելու էր ոչ միայն մեր փոքրկութիւ-
նը , այլ և խայտառակութիւնը . . . :

ԱՆՊԱՏԵՀՈՒԹԻՒՆՔ . Պաւառները
մէկդի թողուլ՝ Պօլսոյ վրայ միայն խօսինք
ու մէկ օրինակով մը հաստատենք այս
խնդիրն ալ :

Օրինակի համար . (խնդիրնիս միշտ
անցեալին վրայ է) երկու Քահանայ և
քանի մը պատուաւոր անձինք ատենով
Պատրիարքարանը գացած են , այս ինչ
Պարօնը այն ինչ օրիորդին նշանելու հա-
մար . ըստ եկեղեցական կանոնի , ցեղա-
համարի խնդիրները Քահանաներէն ի-
մացուելով և հաստատուելով , օրինաւո-
րութեանը վրայ տարակոյս չէ մնացած .
Պարօնին տարիքը հարցուած ատենը տա-
ներէցը պատասխաներ է թէ 30 տարե-
կան է . նոյն հարցումն եղած է օրիորդին
տաներիցուն , նա ևս 20 տարեկան ըրած
իւր օրիորդ ծուխն . Պատրիարքարանն ա-
տոնց մէջ ապօրինաւորութիւն մը չտես-

նապով, մանաւանդ ներկայ քահանայից և
 միւս պատուաւոր անձանց վկայութեանը
 վստահելով, նշանաւորքի և ամուսնու-
 թեան հրամանը հարկաւ չմերժեր: Քա-
 նի մը օրէն կամ շաբաթէն յետոյ, նա-
 յիս որ պարօնին մազերն ու մոլորքը ձեր-
 մրկեր, վաթսուը վեցին է կոխեր, և օ-
 թիորդն ալ պղտիկցեր ու տանը հինգին
 հազիւ հազ է հասեր: Այս կերպ ամուս-
 նութիւնները Նկեղեցւոյ և Պատրիար-
 քարանին առջև ոչ միայն ապօրինաւոր
 այլ և աններելի մեղքի կարգ համարուած
 են: Բայց Պատրիարքարանն ի՞նչ յանցանք
 ունի այս տեղ. չէ՞ որ այս և ասոր աման
 բազմաթիւ անպատեհութիւնները վաւե-
 րագրքին և անոր վերաբերեալ մատակա-
 թարութեան պակասութենէն առաջ է-
 կած են:

Ասոնք ու ասոնց նման աններելի սր-
 խալանք, փոքրիկութիւնք, վնասներ և ան-
 պատեհութիւնք շատ եղած կան մեր Ազ-
 դին մէջ, և մեր հազարէն մէկը չըսինք,
 ինչպէս որ խոստացած ալ էինք. բայց
 յուսամք թէ այս խեղճութեանց վերջե-
 րուն հասանք. ժամանակ է որ անցեալը
 ներկային օգուտ բերէ մեր Ազգին, և ա-

պաղային մէջ օր ըստ օրէ ծաղկի նա և
զարգանայ շնորհիւ ազգասէր Ասրչու-
թեան :

Հիմա դառնանք մեր առաջարկու-
թեան , և տեսնենք թէ անոր ընդունե-
լութենէն ի՞նչ օգուտներ պիտի ծագին :

Մեր խնդիրն երկու բանի պիտի նը-
պաստէր , այսինքն՝ բարեկրթութեան եւ
ազգային եկամտի . ուրեմն նախ բարե-
կրթեան նպաստող խնդրոյն վրայ ճարա-
կինք և տեսնենք թէ ի՞նչ ինչ կրնանք
քաղել անկէ :

Չոր ու ցամաք վաւերագրքի մը բա-
րեկրթութիւն պիտի ըսէ մէկը . և ի՞նչ
ելաւ ասկէ . ատիկա չկրնար ո՛չ Հայոց
կեանքն աւելցընել , ո՛չ առւտրոց դռներ
բանալ , և ո՛չ տարեկան ծախքերն ա-
ժանցընել : Իրաւ է . բայց առանց անոր
ալ այդ վիճակին մէջ դարձեալ պիտի գըտ-
նուին ամեն մարդ . իսկ այնպիսի վիճակ-
ներ կան աշխարհիս մէջ , որ մարդիկ՝ ա-
ռանց բացառութեան , այն վիճակներէն
անպատճառ պիտի անցնին , և այն վաւե-
րագիրը որ ամենաչնչին գումարով մը ձեռք
ձգուած է , շատ անգամ անգին բանի տեղ
կրնայ բռնել . ո՛ւր դնենք հապա այն դիւ-

բուժիւններն ու ստուգութիւններն որ
ամեն բարեկիրթ ազգաց պէս Հայն ալ պի-
տի վայելէ :

Չգենք այն դիւրութիւններն որ ա-
մեն մարդ պիտի ունենայ իւր կենաց ըն-
թացիցը մէջ, ո՞վ դիտէ և ո՞վ կրնայ գի-
տել պարծենալ Հայոց ազգին գոնէ
Տաճկաստանի բնակչաց ամբողջ թիւը :
1849ին Վաղղիոյ Ռուէս լրագրոյն մէջ մա-
սրն առ մասն նշանակուած և ամենայն
Հայոց գումարը մինչև 4.182.000ի չափ-
ելած էր . ասկէց ուրիշ տեղեկութիւն մը
չունինք . և մեզ այնպէս կը թուի, թէ
Ռուսաստանէն գուրս գտնուող Հայոց
գումարները, որ նշանակուած էին նոյն
լրագրին մէջ, անոնք ալ կամ հացագործ-
ներուն տումարէն և կամ անոնց նման
հաւաքածոյներէ քաղուած են : Արեւ-
ելի է որ Սահմանադրեալ ազգ մը այսնա-
հապետական վիճակով գոհանայ :

Անշուշտ Սահմանադրութիւնը իւր
հիմնական սկզբանցը մէջ շատ բան պա-
րունակելու է . բայց անոր 137 և 147 յօդ-
ւածներուն մէջ ազգային ընդհանուր աշ-
խարհագրութիւն մը չնշմարուիր, և նը-
շանակուածները (անշուշտ ներկային հա-

մար) մի միայն ճնամ, ամուսնացած եւ
վախճանածներուն համար է. այս ոճով
կարելի չէ մեր ազգին գումարը ճշդու-
թեամբ իմանալ:

Յիրաւի մեր առաջարկութիւնն ալ
նորածին մանկանց համար է միայն, բայց
ո՛վ չփախաքիր որ Արչութիւնը Ազգա-
յին աշխարհագրութիւն մըն ալ ընէ. մեր
համոզումն այն է որ այն խնդիրն ալ պի-
տի դիւրանայ երբ մեր առաջարկութիւնը
ընդունուի եւ անոր մատակարարութիւնը
ըստ արժանւոյն դիւրին եւ հիմնաւոր կեր-
պիւ տնօրինուի: Չենք ուզեր մեր խընդ-
րոյն դառնալ առանց մեծապատիւ Ար-
չութեան ուշադրութիւնն այս կարեւոր
խնդրոյն վրայ հրաւիրելու:

Տաճկաստանի Հայր, ուր որ գտնը-
ուի, իրեն տարիքը, ի՛նչ կրօնք ունենալը,
ամուսնացեալ ըլլալը կամ չըլլալը, կամ
թէ իւր ամուսնոյն ողջ կամ վախճանած
ըլլալը, ո՛ր դաւառէն, քաղաքէն կամ գիւ-
ղէն ըլլալը պիտի կարենայ ներկայացընել
այս տետրակով. չենք կարծեր որ պար-
կեշտ Հայու մը օգտակար չըլլայ այս վա-
ւերագիրքը որ պաշտօնական ստորագրու-
թիւններով զարդարուած է: Աւր թո-

դուք այն Ազգային պաշտօնատեղերը ,
 ուր այս անտրը մեծ գէնքի տեղ պիտի
 գործածուի , ու պիտի ազատին այն անպար-
 կեշտ ու խարերայ մարդիկներէն , որ ան-
 դադար ոչ միայն Ս . Ակեղեցւոյ օրինացը
 դէմ գործած են , այլ և թէ՛ իրենց կրօն-
 քը , թէ՛ Առաջնորդարանները , թէ՛ Պատ-
 ըխարքարանը և թէ ամբողջ Հայոց ազգը
 նուաստացրնելու ճանքաներ բռնած ու
 մնասներ հասուցած են անոնց : Չըսենք
 այն անհամար մեղօք ամուսնութիւնները՝
 որ Ակեղեցին արդիլած ըլլալուն համար
 մեր ամենուս պարտքն է սրբապղծութիւն
 համարիլ :

Այս ըսածներնուս ալ յայտնի է որ մեր
 առաջարկութեան նպատակը խիստ ըն-
 դարձակ է ամենայն մասամբ . և թէպէտ
 ամեն ճիւղերու պէս այս խնդրոյն կեդրո-
 նատեղին ալ Պատրիարքարանի Պիււա-
 նատունն է , բայց այս խնդրոյն մէջ մաս-
 նաւոր դիտելու արժանի կէտն այն է , որ
 ոչ միայն Պատրիարքարանը ասոր պակա-
 սութեանը պատճառաւ դաւառներուն
 մէջ ծագած անլուծանելի խնդիրներէն պի-
 տի ազատի ու թեթեւայ , այլ ամեն դա-
 ւառի մէջ գտնուած Առաջնորդարաննե-

ըրն ուլ պիտի ազատին ու շունչ առնեն ,
 և իրենց հսկողութիւնը աւելի օգտակար
 նիւթերու վրայ դարձնեն , և հետեւա-
 բար ի՛նչ կարգ կամ ընթացք որ տնօ-
 ղինուի Պատրիարքարանին մէջ յայտմ մա-
 սին , նոյն ընթացքը պիտի բռնեն նաև ա-
 մեն տեղ : Ասել է որ Պատրիարքարան ն
 այս մատակարարութեան մեքենայի բանա-
 լին իւր ձեռքն ունի , և բանեցրնելուն ա-
 տեն ինչ գործողութիւն որ ըլլայ՝ պիտի
 տեսնայ ամեն տեղ : Ազգի մը մէջ այս
 կերպ համահաւասար ընթացք մը արհա-
 մարհանաց արժանի չէ : Աւ որովհետև
 այս տեսրակները տպեալ և կնքով վա-
 ւերացեալ (ինչպէս որ վարը պիտի բա-
 ցատրենք) Պատրիարքարանէն պիտի զըր-
 կուին ամեն գաւառներուն , ընթերցողը
 կրնայ երևակայել թէ ի՛նչ գեղեցիկ և
 ո՛րչափ օգտակար գործողութիւն մը պիտի
 ըլլայ այս ազգին մէջ , որ զուրկ մնացած է
 բոլորովին այս կերպ մատակարարութիւն-
 ներէ : Աւրոպացիք այսպիտի ընթացքնե-
 ըր չեն արհամարհեր , քանի որ իրենց ար-
 դի վիճակին առաջին քայլերն այսպիսեաց
 մէջ առած են . և անոնց մեծամեծ օ-
 դուտները քաղելով , վաղուց ՚ի վեր կա-

րևորութիւննին ալ ճանչած են : Եւ ահա այս պատճառներով մեզի անհաւատալի թուած է ու չեմք կրնար հաւատալ, որ մեծապատիւ Աւարչութիւնն արհամարհէ և զրկել ուզէ զՆՊՊն այս բարեկիրթ շնորհքէն :

Չենք ուզեր երկարել այս խնդիրը. չենք ուզեր նաև վախճանման վկայագրին հարկաւորութեան վրայ ևս խօսիլ առ այժմ, վասն զի ՆՊՊն ալ անոր կարևորութիւնը դեռ չուզեր իմանալ : Իսկ նանք ուրեմն եկամտի խնդրոյն :

Մինչև ցայժմ այնպիսի եկամուտ մը չեմք ունեցած որ ՆՊՊին ընդհանրութեանը պատկանի, թէ՛ տնօրէնութեամբ և թէ՛ մատակարարութեամբ : Թէպէտ ամեն տեղ ՆՊՊային հասոյթներ կան, բայց ամեն տեղինը իրեն համար է, նման այն ՆՊՊային հաստատութեանց հասոյթներուն՝ որոց ամենն ալ առանձին տնօրէնութեան տակ են, և ընդհանրութեան մատակարարութիւն չեն կրնար ընել, ինչպէս որ ընդհանրութիւնն ալ անոնցմով չկրնար բաւականանալ :

Նյս հասոյթներուն նկատմամբ մեր ՆՊՊին սխալանքը, մանաւանդ յանցանքն

ա՛յն է եղած , որ ժամանակ առ ժամանակ
 իրեն յոյսը բոլորովին հաստատութեանց
 հասոյթներուն վրայ դնելով անսխալ է մը
 նայեր և ընդհանուրին օգուտ մը ընելու
 համար գլխուն ճարը չէ տեսեր . ցաւա
 լի՛ կացութիւն . բայց անցելոյն վրայ վի
 ճելն ու ցաւին ի՞նչ օգուտ կրնայ ընել ,
 եթէ կենալ ուզենք դարձեալ նոյն խնկ
 կացութեան մէջ ու ճար մը չմտածենք :

Ա՛յո՛ , ամեն անկատարելի յոյսերն ու
 վէճերը մէկդի ձգելով՝ գլխունուս ճարը
 պէտք է տեսնել , եթէ չենք ուզեր ամեն
 բանէ զրկուիլ ու վերջապէս կորսուիլ :

Ա՛մեն բանէ զրկուիլ , ըօինք , վասնզի
 մեծ վախ ունիմք որ չըլայ թէ Սահմա
 նադրութիւնն զմեզ այնպիսի վիճակի մէջ
 դնէ , որ երբեմն երբեմն մեր ընդունած
 Ազգային շնորհքներէն ալ զրկուինք . ու
 րովհետեւ այն բաները որ առաջ կային ,
 հիմա չկան . ուստի մեզի պէտք է ճարել
 այժմ և ունենալ այն բաներն որ առաջ
 չկային : Ա՛րժան չէ և ոչ վայելուչ , ար
 համարհել այն առատաձեռնութիւնները ,
 որ մեր Ազգը վայելած է մեծատանց կող
 մանէ . Ասած ենք ու վխտցողներն ալ շատ
 են , թէ Ազգային որ և իցէ խնդրոյ մը

համար , շատ անգամ քանի մը մեծատուն
 անձինք՝ մէկ ժամու մէջ հարիւր և մինչ
 չև հինգ հարիւր հազար դուրուշ իրենց
 մէջ ժողոված և նոյն խնդրոյն համարնուի-
 րած են Ազգին . չենք կրնար այսպիսի
 նուէրները մեծատան կամ Արիւսյի կող-
 մանէ գալերնուն համար արհամարհել ,
 վասն զի ամեն բան արհամարհելու նորա-
 ծին սկզբանց ոչ ծառայած ունիմք և ոչ
 ալ անոր հետեւելու միտք . մեր սկզբուն-
 քէն դուրս է նուէրը նուիրողին կռնակը
 տալ և հոգնած բեռնակրի նմանցընել :
 Այս ըսածներնիս ալ անոնց հետ ձգենք
 որ առաջ կային ու հիմա չկան , և հե-
 տեինք այն բաներուն կամ առ այժմ ա-
 նոնց մէկին , որ թէպէտ առաջ չկար ,
 բայց Սահմանադրական Արչութիւն մը
 կարող է մեզի տալ :

Եկամուտ մը կամ գանձ մը , ըսինք ,
 որ Ազգին ընդհանրութեան պատկանի :
 Մեր առաջարկութեան մէջ ելեմտից հա-
 շիւ տալը մեզի չպատկանիր , քանի որ գեո-
 մուտքը չունինք : Այսպէսով եմք որ Ար-
 չութիւնն ըստ արժանւոյն պիտի տնօրի-
 նէ անոր մատակարարութիւնը և անով
 պիտի զարգացընէ զԱզգն ՚ի մասին բարե-

կրթութեան • ըսել է որ մեր խնդիրը մի
միայն մուտքին վրայ պիտի ըլլայ • Հաշիւ
ընենք ուրեմն մեր առաջարկած վաւերա-
գրքին եկամուտը, նշանակելով նախ ամեն
մէկ վաւերականութեան առաջին, երկ-
րորդ և երրորդ կարգի գները •

Վաւերականութիւն ծննդեան և
մկրտութեան

Առաջին կարգ	Պուրուշ	20
Երկրորդ ”	”	10
Երրորդ ”	”	5

Վաւերականութիւն ամուսնութեան

Առաջին կարգ	Պուրուշ	100
Երկրորդ ”	”	50
Երրորդ ”	”	25

Վաւերականութիւն վախճանման

Առաջին կարգ	Պուրուշ	20
Երկրորդ ”	”	10
Երրորդ ”	”	5

Այս ըսել է որ Ազգին ամեն մէկ ան-
հատը (եթէ չամուսնացած չվախճանի)
պիտի վճարէ յայսմ մասին կամ 140 Պու-
րուշ, կամ 70 Պուրուշ և կամ 35 Պու-
րուշ բոլոր կենացը մէջ • Ասիկայ մեծ
բան մը չէ և զըկուելը չարժեր •

Մեր Ազգին ճիշդ թիւը չենք գիտեր ,
բայց մինչև ցայժմ եղած հաշիւներէն
յայտնի է , որ չորս միլիոնէն աւելի է պա-
կաս չէ :

Դնենք ուրեմն Տաճկաստանի Հայոց
համար միայն 3,000,000 : Այս հաւանա-
կան գումարին վրայ դնենք մէկ տարուան
համար 30էն 1 ծնունդ որ պիտի ընէ 100,000
ծնունդ :

Ծննդոց հարիւրէն տասը 10,000
Ըմուսնութիւն :

Ծննդոց հարիւրին եօթանասունը հինգ
75,000 վախճանումն :

Իսաժնենք աստիճանաց կարգն ալ այս-
պէս :

Առաջին կարգ հարիւրին	5	հարուստ
Երկրորդ " "	30	միջակ
Երրորդ " "	65	հասարակ

Եւ այս ոճով հաշիւնիս ընենք

Հաշիւ ծննդոց

	Թիւ	Պրշ.	գումար
Ա. կարգի ծնունդք	5000	20	100000
Բ. " " "	30000	10	300000
Գ. " " "	65000	5	325000
Գումար " "	100000		725000

Հաշիւ ամուսնութեանց

		թիւ դրչ.	գումար
Ա. կարգի ամուսնութիւնք	500	100	100000
Բ. " " "	3000	50	300000
Գ. " " "	6500	25	325000
Գումար		10000	725000

Հաշիւ վախճանմանց

		թիւ դրչ.	գումար
Ա. կարգի վախճանմունք	3750	20	75000
Բ. " " "	22500	10	225000
Գ. " " "	48750	5	243750
Գումար		75000	543750

Այս հաշւոյն մէջ ամուսնութեան գումարները կրկնած ենք, այն պատճառաւ որ յերկոցունց կողմանց ալ, այսինքն թէ՛ փեսին և թէ՛ հարսին կողմանէ պիտի վճարուին յիշեալ գումարները: Հաւարեմք այժմ այս երեք մեծ գումարները:

Ա. ասն ծննդոց և մկրտութեանց	725000
" ամուսնութեանց	725000
" Ա. վախճանմանց	543750
	1993750

Այլ միլիոն ինն հարիւր իննսուն երեք հազար եօթը հարիւր յիսուն զու-

ըուշ ընդամենը :

Այս հարիւր որչափ որ հաւանական
դրու թեամբ նշանակած ենք այս տեղ , մեր
համոզումն ալ այն է որ կարելի է ասկէց
աւելի ըլլայ քան թէ պակաս , և չենք կրը-
նար համոզուիլ մինչև որ Ազգի որքա-
նու թեան հիմնաւոր գումարը չտեսնենք :

Բայց այս գումարին վրայ զեղջ մը կայ
որ ազգային Աեդրոնական գանձը պիտի ը-
նէ թէ՛ Պօլսոյ և թէ՛ դաւառաց եկեղե-
ցիներուն , որպէս զի անոնք ալ իրենց
մասնաւոր բաժինն ունենան յայսմ մա-
սին . և այս զեղջին վայելուչն ալ հարիւ-
րին 25 կարծած ենք , ուստի բառնանք
այս 1993750 զուրուշէն

0/0 25 498437 50 ”

1495312 50 զուրուշ

Մէկ միլիոն չորս հարիւր ինըսունը
հինգ հազար երեք հարիւր տասն երկուք
ու կէս զուրուշ պիտի մնայ , իբրև մուտք
Աեդրոնական գանձին :

Չը մոռնանք ըսելու թէ վաւերա-
գիրքը առաջին կարգէն ալ առաջին , եր-
կու կարգ ևս պիտի ունենայ ամենափա-
ռակազմ , մին ամենահարստից և միւսն

Հարստագուճից համար , և պիտի վճարեն ,
 Ամենահարուստները | Հարստագոյները

Ս ասն ծննդ . 772 . 1000	Ս ասն ծննդ . 772 . 500
” ամուս . 5000	” ամուս . 2500
” վախճան . 1500	” վախճան . 750

Ասոնց գումարներն ալ վերիններուն վրայ պիտի աւելնան . իսկ մենք այժմ չենք ուզեր մանրամասն բացատրութիւն տալ ասոր վրայ :

ՎԱԻԵՐԱԳՐՔԻՆ ՈՃՆ ՈՒ ՕՐԻՆԱԿԸ

Աւերագիրքը տետրակաձև պիտի ըլլայ , յորում պիտի պարունակին չորս թերթ կամ ութ էջ , և պիտի ունենայ երեք տեսակ կազմ , առաջին , երկրորդ և երրորդ :

Առաջին և երկրորդ էջերուն մէջ պիտի տպուին այս խնդրոյն օրէնքները , մատակարարութեան կանոններն ու կերպերը :

ՎԱՍՆ ԾՆՆԴԵԱՆ ԵՒ ՄԿՐՏՈՒԹԵԱՆ

էջ 3 եւ 4

Յորում պիտի նշանակուին (ամեն աւելուն իւր տեղն ունի) նորաճին մանկան

հօրը և մօրը մականուններն ու անուններ
 ըր , ծնած տեղը (գաւառ , քաղաք կամ
 գիւղ և թաղ) նորածին մանկան մականու
 նը , ծննդեան թուականը , ամիսը և օրը ,
 և ասոնց ներքեւը թաղական կնիքով պի
 տի հաստատուին : Եւ դարձեալ մկրտ
 առած Եկեղեցւոյն , քահանային և կրն
 քահօրն անունները , նոյնպէս և մանկան
 հօրը , մօրը և իւրացեալ մականունն ու
 մկրտման անունը , և դարձեալ մկրտու
 թեան թուականը , և այլն . և ասոնց տա
 կը պիտի դրուին հոգևոր առաջնորդին ,
 աւագ քահանային , մկրտող քահանային
 ու կնքահօրն ստորագրութիւններն ըստ
 կարգին : Ասոնց ամենուն ներքեւը , այսինքն
 էջերուն վարի կողմերը , Պատրիարքական
 վաւերակնիքն արդէն դրուած է , և ա
 սոնք պիտի ըլլան ծննդեան և մկրտու
 թեան վաւերագիր :

ՎԱՍԵ ԱՄՈՒՍՆՈՒԹԵԱՆ

Էջ 5 եւ 6

Ուր պիտի նշանակուին փեփն եւ
 հարսին անուններն ու տարիքները , նոցա
 պատկուած տեղը , եկեղեցւոյն , պատկող
 քահանային և կնքահօրն անունները :

նոյնպէս և թուական եւայլն, եւայլն, և
յետոյ ատորագրութիւնք ըստ կարգին :
Այս դործողութիւնները թէ՛ փեսին և
թէ՛ հարսին վաւերագրերուն մէջ կրկնա-
կի պիտի նշանակուին, և այս ամուսնու-
թեան վաւերագիրը պիտի յանձնուի եր-
կուքին :

ՎԱՄՆ ՎԱԽՃԱՆՄԱՆ

Էջ 7 եւ 8

Յորում պիտի նշանակուին ննջեցե-
լոյն մականունն ու անունը, նորա տարիքը,
վախճանած տեղը, բնական կամ ի՛նչ և
իցէ հիւանդութեամբ մեռնիլն ու թաղ-
ուած գերեզմանը, որ և պիտի յանձնուի
այս վախճանման վկայագիրն ալ ննջեցե-
լոյն ընտանեացը :

Վաւերագրին ցրուումը եւ մատակարար-
ութիւնը Պօլսոյ եւ գաւառաց մէջ :

Պօլսոյ համար, Պատրիարքարանը պի-
տի ղրկէ այս տետրակէն ամեն թաղերուն,
կամ անոնց գրամները (0/0 25 գեղչով)
կանխիկ ընդունելով եկեղեցիներէն, և կամ
այլ ո՛ր և իցէ կերպիւ որ կամի, անոր
համար աւելորդ է խօսիլն աստ :

Իսկ գաւառներուն զրկուելիքները պէտք է ուղղել գաւառագլուխ քաղաքներուն և համարը կամ հաշիւն անոնցմէ պահանջել միշտ 0/0 25 գեղչով :

Գաւառագլուխ քաղաքներն այս տեսութեանները Պատրիարքարանէն ընդունելով պիտի զրկեն զանոնք իրենց վիճակաց բոլոր գիւղերուն , նոյն իսկ ոճով ինչպէս որ Պատրիարքարանը պիտի զրկէ Պօլսոյ բոլոր թաղերուն . միայն թէ յիշեալ քաղաքները 0/0 20էն աւելի գեղչ չպիտի ընեն գիւղերուն համար , որպէս զի նոյն մատակարարութեան պատճառանօք աւելի ծախս չճանրանայ քաղաքաց վրայ :

Աւելորդ է կրկին յիշելն աստ , որ այս վաւերագիրը եկեղեցւոյ սուրբ Սեղանէն պիտի ընդունի նորաժին մանուկը , միջնորդութեամբ զինքը մկրտող քահանային : Արանի՛ թէ քերականի ոճով ընթերցարանիկ մ'ալ տրուէր մանկան այս կերպիւ , որով ընթերցանութիւնն ալ սրբազնանարու բարոյական զօրութիւն մը ձգէր մեր Ազգին մէջ :

Իսկ մեր առաջարկութեան բուն ըսկրզբունքին դալով , անհնարութիւն մը չենք տեսներ մատակարարելու մասին . բա-

ւական է որ ամենապատիւ Սրբազան
 Պատրիարք Հօր և Աեդրոնական Այր-
 չութեան մեծապատիւ Մեղանոց ու-
 շադրութեանն արժանանայ մեր խնդիրը ,
 որ կրնայ (ինչպէս ըսինք) առաջնորդել
 երկրորդ և երրորդներու , զորս սոյնպէս
 ազգին ընդհանրութեանը գանձին նպաս-
 տող խնդիրներ համարած ենք , ու այս
 առաջինն ալ իբրև փորձաքար առաջար-
 կած ենք :

Յոյս ունինք որ մեր ձայնը պիտի լըս-
 ուի , վասն զի չկայ հայ մը որ եկամտից
 կարօտ ըլլալը չզգայ . բաւական է որ մեր
 ազգին հոգևոր և մարմնաւոր առաջնորդ-
 ները ժողովրդեան զգացումը ճանչեն ու
 ըստ այնմ սկսին մատակարարել ազգին
 վերաբերեալ խնդիրները , վասն զի ամե-
 նայն խնդրոց անյաջողութեանց սկզբնա-
 պատճառներն ազգին բարոյական զգացու-
 մը չճանչնալէն առաջ եկած են :

Դրամ ժողովելու համար մեր մեծ
 սխալանաց մէկն ալ այն է , որ մենք մեր
 Ազգն ուրիշ ազատ կամ հպատակ ազ-
 գաց կարգն համարելով , մտքերնիս դրած
 ենք որ այլ և այլ ազգաց ոճովը կարող
 ենք մերազնեիցմէ ալ նոյն դրամը ժողովե-

լով մեր կարօտութիւնը լեցրնել • յիմա-
 րութիւնն և ծաղրելի կարծիք . . . զի եր-
 բէք չպիտի կարողանայ մէկը՝ ո՛չ Պատ-
 ռիարք, ո՛չ Աեդրոնական Արչու-թիւն
 և ո՛չ այլ ո և իցէ ազդեցութիւն ունե-
 ցող անձ մը նոյն կերպիւ դրամ հաւաքել,
 երբոր իւր ընթացքը այլ և այլ ազգաց
 պէս հայրենասիրութեան վրայ հիմնէ: Ար-
 բէ՛ք ըսինք, վասն զի ստուգիւ գիտենք և
 հիմնաւոր ապացոյցներով համոզուած ենք
 որ (բացառութիւնը մէկ դի) Հայոց ընդ-
 հանրութիւնը հայրենասիրական առա-
 քինութիւն չէ ունեցած, չունի և չպիտի
 ունենայ մինչև որ ժամանակը չգայ • չեն
 ունեցած, չունին և չպիտի ունենան նաև
 անոնք, որք շատ անգամ ցաւած ու
 կոծած են Հայուն այս հայրենասիրական
 զգացման պակասութեանը վրայ, առանց
 մոռնալու այն պարծանքն ու գոհունա-
 կութիւնն ալ որ իրենք ուրիշներուն պէս
 չեն • ամիսո՛ս, ասոնք ալ տեսան մեր աչ-
 քը, մանաւանդ այն ատեն՝ որ ՚ի հարկէ
 ստիպեալ մասնաւոր ու ամենապիտուկ
 հայրենասիրական խնդրոյ մը մէջ անձամբ
 գտնուեցանք, և նոյն խնդրոյն մէջ մեծ
 զարմանքով տեսանք, որ ամենայն դրա-

մական ծանրութիւնը մեր վրայ ոչ միայն
 ձգեցին մինչև ցարդ, այլ և . . . : Տայց
 ձգենք այժմ այս խնդիրը և սպասենք այն
 աւուր, որ պիտի ստիպէ զմեզ հաւատա-
 ըիմ պատմութիւնն ընել 'ի զարմանս և
 'ի զգաստութիւն ամենեցուն . այսչափն
 ըսելնիս ալ ուրիշ մտօք չէ, եթէ ոչ հաս-
 տատել շայուն հայրենասիրական առա-
 քինութիւն չունենալը . ուստի չունի ը-
 սինք արդի շայն հայրենասիրական ա-
 ռաքինութիւն և ձգեցինք : Թող մէկն
 ելնէ ու մեր հիմնաւոր ապացոյցներն՝ ե-
 թէ կարող է՝ եղծանէ, երանի՛ թէ յաղ-
 թուէինք ու մեր փափաքն ալ կատարէր :

Թէպէտ հայրենասիրական առաքի-
 նութենէ բոլորովին զուրկ է ըսինք շայր,
 սակայն անոր կրօնական առաքինութիւնը
 և նոյն գղացմամբ ունեցած վեհանձնու-
 թիւնն ու առատաձեռնութիւնը չենք
 կրնար ուրանալ, և այս կողմանէ պարտա-
 ւոր ենք հաւատալու որ շատերէն ալ ետ-
 չմնար : Աւստի խելացութիւնն այն է որ
 ամեն ազգ իւր ազնիւ յատկութիւնն ու-
 նի ըսելով, Արչութիւնը նոյն յատկու-
 թենէն օգտելու համար, հայուն հաճելի
 երևցած կերպիւր անօրինէ խնդիրները :

այն է յաջողելու սկզբունքը , որ անյաջողութեան տեղը պիտի բռնէ , եթէ ոչ 'ի զուր պիտի ելնեն ամենայն ջանք և աշխատութիւնք :

Մհաւասիկ ազգ մը և անոր կացութիւնը որ ուրիշ ազգաց ջնմանիր . և եթէ Արչութիւնը բաւական համարի արդի գտնուած ազգային հարստութեանց հասոյթները , մենք ալ չենք կրնար համոզւիլ թէ այդ հին կերպիւ կարենայ քաղել այն օգուտներն՝ որոց վրայ դարերէն 'ի վեր յոյս ունէինք . թո՛ղ որ անոնց ամենը թէպէտ ազգային , բայց ամենն ալ առանձին առանձին ազգային ժողովուրդներ և Տէրեր ունին . ի՞նչպէս կարելի է Արչութեան՝ այնչափ եկամուտ ըսպասել անոնցմէ , որով կարենայ ընդհանուրին զարգացմանը մատակարարութիւն ընել : Աչ , ազգին այժմեան վիճակին պահանջածն անյուսալի խնդիրներ չեն . անոր պահանջածն այն է որ ազգային Արչութիւնը բարեհաճի Մզգին կարօտութիւնն զգալ , ու ճար մը գտնել անոր նպաստելու , և այն ալ հաստատութեանց հասոյթներովը չէ եղեր և չըլար , այլ մասնաւոր սկզբանց վրայ հիմնեալ , անօրին-

եալ և հաստատեալ եկամուտով . եթէ
 ոչ , ժողովուրդն իրաւունք պիտի ունենայ
 երեսը դէպ 'ի հին վիճակին դարձնելով
 այս խօսքերն ալ այն հնանոր սկզբանցն
 ուղղելու և ըսելու .

“Մնաք բարով հնացեալ և դառամ
 եալ սկզբունք , զի նորոգութեան հիւթ
 չտեսանք և չպիտի տեսնենք ձեր վրայ :
 Մնաք բարով Սահմանադրութիւն եւ
 հաստատութիւնք անհասոյթք , որ մեր
 վիճակը փոխանակ բարելաւցրնելու՝ աւել
 լի ևս պիտի դառնացրնէք : Մնաք բա
 րով . այսուհետև ձեզի հետ ո՛չ գործ ու
 նինք և ո՛չ իսկ յոյս ձեր վրայ , զի լաւ է
 անցեալով պարծենալ քան ներկայիւ ծաղ
 րելի ըլլալ . . . : ”

Եայց ինչո՞ւ պիտի ըսել տայ Ար
 չութիւնն այս խօսքերը ժողովրդեան եւ
 ինչո՞ւ պիտի ըսէ ժողովուրդն ալ . մի թէ
 մեր Ազգին կացութիւնը բաւական թըշ
 ւառութիւն չէ՞ համարուած մինչև ցարդ ,
 և անոր համար չէ՞ որ ժողովուրդն ալ
 իւր խղճութիւնն ու անկարողութիւնը
 զգալով իւր գործերը քուէիւն յանձնած
 է այն անձանց՝ որոց վրայ բաւական վըս
 տահութիւն ունէր :

Ուրեմն ժողովրդեան պահանջածն ու
խնդիրն ուրիշ բան չէ այժմ, եթէ ոչ
հսկողութիւն իւր դործերուն, զթու-
թիւն, կարեկցութիւն և մանաւանդ կա-
րեկցութիւն, և այս կարեկցութիւնը
Սարչութեան բուն իսկ բարոյական և
սրբազան պարտքն է Նստուծոյ, Տէրու-
թեան և Նգգին առջև :

Կարեկցութիւն ըսինք ու սրտերնուս
խռովութենէն աչքերնիս այլայլեցաւ . . .
վասն զի զգացինք որ մեր Նգգն ուրիշ ա-
մենէն ստորին ազգաց հետ անգամ երբէք
չպիտի կարենանք բարդատել, ոչ բարո-
յապէս և ոչ նիւթապէս . և որ ցաւալին
է՝ Հայր իւր վիճակն ինքը չզգար, որ ամե-
նէն յետին և ստորին ազգերէն ալ խեղճ ու
ամենաթշուառ դտած ենք մեր տեսու-
թեամբն ըստ ամենայնի, և այս այնպիսի
ճշմարտութիւն մ'է, որ ո՛չ կարելի է ու-
րանալ և ո՛չ հնարաւոր է քողարկել . և
եթէ ընթերցասիրութիւնը ազգի մը գրտ-
նուած աստիճանին փորձաքարն ըլլալուն
լաւ համոզուած ենք, «Նստըր Գայսէրի-
յէ » անուն տեսրակին նկարագրութիւնը
մէկ ձեռքերնիս և Սահմանադրութիւնը
միւս ձեռքերնիս առած, ամենէն ստորին

ազգին դիմացը ո՛չ կարմրելով և ո՛չ ալ
 գեղնելով կարող ենք ելնել . . . վասն զի
 միլիոններով բաղկացեալ ազգ մը կա՛մ
 80 օրինակ գրքով բարոյապէս չկրնար
 ապրիլ , կա՛մ Սահմանադրութիւնն անոր
 ձեռքն լսե՛լ խաղալիք մ'է , և կա՛մ այս
 ազգն ստուգիւ և իրապէս մահուան դըռ-
 ներն հասած է : Տեսա՞ր հիմա , սրամիտ
 ընթերցող , քու ազգիդ վիճակը , և հաւա-
 տացի՞ր մեզի հետ որ այս զարհուրելի վի-
 ճակին սկզբնապատճառը եկամտից պա-
 կասութիւնն է , և իմացա՞ր հիմա մեր ե-
 կամուտ ճարելու բուն նպատակը և անոր
 ինչ ինչ տեղ գործածելուն փափաքը :

Արեւելոցութիւն ուրեմն մեծապա-
 տի՛ւ Արչութիւն , կարեկցութիւն վա-
 սըն Ազգիս Հայոց . զի ահաւասիկ Ազգ
 մը որ ստուգիւ և իրօք հիւանդ և ամե-
 նաճանր հիւանդ ու ձեզի յանձնուած է ,
 և դուք բժիշկներու նման՝ համարեցէք
 թէ անոր կասկածելի կացութեանը հա-
 մար խորհրդակցութեան կանչուած էք ,

այս հիւանդ Ազգին դարմանը ձենէ պի-
 տի պահանջուի և յուսացուի : Հայ ժո-
 ղովուրդը պիտի սպասէ այդ դարմանին և
 պիտի սպասէ երկայնամտութեամբ մինչև

այն ատեն, որ համազուի վերջապէս թէ
դուք ևս իրեն պէս հիւանդ ու խորհրդակ-
ցութեան (քօնսիւ լիթասիօն) կարօտ էք ե-
ղեր, և այն ատենն է միայն որ յոյսը
պիտի կարէ ձեռնէ :

Ար ունի ահանջս լսելոյ՝ լուիցէ :

Չեզի գրեցի այս առաջարկութեանս
տողերը, Արբազան հայր պատուական,
Չեզի որ մանկութեանս ատենի դասակ-
ցացս հետ Չեր ուսումնասէր հոգաա-
րութիւնը վայելելու շնորհն ունեցած եմ,
Չեզի, որ առաջին արծարծողն եղած էք
այն ոգւոյն՝ զոր այժմ կրեմ :

Իցէ՛ թէ խընդիրս ալ Չեր ուշադ-
րութեանն արժանանար :

Չեզի ևս գրեցի, մեծապատիւ Ան-
դամբդ Աեգրոնական Ա արչութեան, որ
զՉեզ թէպէտ չընտրեցի, բայց սրտիւ
ընտրողաց հետ պիտի ըլլամ, եթէ դուք
ևս ուզէք ընդունիլ զԱզգը ձեր սրտին
մէջ ու գլխալ անոր կացութեանը վրայ,
որպէս հայր իւրում որդւոյ :

Ազգին սանձն այժմ ձեռ ուրնիդ ու
նենալով կարողութիւն ևս ունիք ուզղել :

զնա դէպ 'ի վարդացումն կամ 'ի կործա-
 նումն : Վիտնաք որ Մատուծոյ ու Մղղին
 աչքը ձեր վրան է • ուստի ձեր պտուղնե-
 րէն դատուելով հատուցումնիդ ալ պիտի
 ընդունիք ըստ արժանաւորութեան ձե-
 րում :

14 դեկտ . 1865

ՃԱՆԻԿ Ս . ԱՐԱՄԵԱՆ :

Կ . Պօլիս

